

главное – провести приватизацию (ценовой механизм и невидимая рука направят развитие), другие – либерализовать внешнюю торговлю, третьи – компьютеризироваться и технически перевооружиться. А Норт посоветовал **не слушать американских экономистов**, потому что они совершенно не знают тех конкретных институтов, которые сложились в российской экономике.

Этические нормы – они универсальны или обусловлены культурными особенностями?

Первый подход: невозможно сформулировать общие для всех людей этические нормы. Это **релятивистский** подход [Лебедева М. М. *Мировая политика : учеб. для вузов.* – М. : Аспект Пресс, 2006. – С. 287–290]. Авторы – Виотти П. Р. (P. R. Viotti) и Кауппи М. В. (M. V. Kauppi). Этические оценки могут быть даны только в контексте определенной культуры. Пример: они считают, что понимание о том, что демократия – это хорошо, а дискриминация по разным признакам – это плохо, пришло только в XX веке и на этом основании принимались соответствующие политические решения. Другой пример: эти ученые считают, что уничтожение биологического разнообразия на Земле в реальности еще не стало этической проблемой, а является исключительно экономической (для фармацевтической промышленности).

Второй подход: универсальные этические нормы существуют. Это **либеральная** школа (М. Р. Амстутц).

М. Вебер различает "этику убеждений", основанную на вечных ценностях, и "этику ответственности", которая исходит из учета последствий политических действий, что имеет прямое отношение к вопросу этики в политике.

Дж. Най считает, что внешняя политика, безусловно, должна быть основана на этических нормах, но **в тоже время** учитывать цели, средства и результаты таких политических решений.

Например, экономическая выгода от строительства гидроэлектростанции, вступает в противоречие с вредом, причиненном природе. Поэтому результаты здесь противоречивы. Это **диллема связи экономики и этики**. Даже сам М. Вебер предлагал смириться с тем, что могут быть использованы не совсем чистые средства. Эксперты в своих оценках могут быть согласны с экономической выгодой, но различаться в этических оценках.

Л. В. Панасюк, канд. іст. наук, доц., КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, Київ

ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ БІЛІНГВІЗМУ

Е. Хауген слушно зауважив, що соціальне панування одних мов над іншими пояснюється саме політичними умовами їх існування. Мовам політично залежних груп загрожувало зникнення і лише завдяки спротиву в культурній царині вони змогли протистояти асиміляційним тенден-

ціям [Хауген Э. Языковой контакт // Новое в лингвистике. – М., 1972. – Вып. 6. – С. 61–80. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.philology.ru/linguistics1/haugen-72.htm>].

Американський мовознавець У. Вайнрайх звертає увагу на те, що дії соціокультурних факторів на двомовного індивіда можуть впливати тільки через посередництво окремих носіїв мови [Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования. – К., 1979. – С. 126]. Отже, не можна заперечувати, що, переважно, і вибір мови і потужність інтерференції визначаються місцем і політичним (культурним, економічним, соціальним) значенням (тиском, престижем) домінуючої спільноти.

Важливим фактором, що особливо стосується двомовних, У. Вайнрайх називає соціальний престиж мови, за якого мовець буде використовувати запозичення з неї, сподіваючись таким чином продемонструвати певний соціальний статус, символом якого є володіння цією мовою [Там же. – С. 99]. Але ж не варто забувати, що соціальний престиж визначається також і політичним статусом певної мови.

Мовне змішування передбачає двомовність – воно настає тим раніше і закріплюється тим сильніше, чим розповсюдженішим є двомовність – чим ширшим є спілкування між областями поширення двох мов і тіснішими є контакти між двома народами [Шухардт Г. К вопросу о языковом смешении // Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию / пер. с нем. А. С. Бобовича. – М. : Издательство иностранной литературы, 1950. – С. 182].

М. Сігуан та У. Маккі, даючи характеристику двомовного суспільства, пропонують наступні політичні (називаючи їх історичними) причини виникнення двомовності:

- **експансія**: всі народи, що переживали експансію за межі своїх попередніх кордонів, приносили з собою свою мову та, зазвичай, накидали її там, куди приходили;
- **уніфікація**: розглядається як процес політичної уніфікації, що продукується етнічною та культурною групою, яка намагається накинати свою мову як державну;

Процес уніфікації в межах однієї держави має певні особливості:

1) щодо європейських народів, існує ідеологічне обґрунтування, яке є наслідком певної теорії держави та переростає згодом у низку ідентифікацій: народ, нація, мова, держава, що вимагають мовної єдності заради єдності національної та державної;

2) разом з ідеологічним обґрунтуванням існує практичне обґрунтування: наявність єдиної для усієї держави адміністрації вимагає єдиної мови, за наявності якої діяльність адміністрації спрощується;

3) мовна уніфікація активно впроваджується завдяки мовній політиці, одним з головних елементів якої є освіта, що здійснюється офіційною мовою.

- **постколоніальні ситуації**: мовне розмаїття впливає з того, що колоніальні режими були встановлені на територіях, які, зазвичай, не

мали дійсних політичних структур, де розмовляли мовами, котрі не досягли стадії писемності, а мовні відмінності були вкрай великими. Колоніальний режим увів мову колонізаторів як мову адміністрації та освіти, блокуючи можливості розвитку місцевих мов, що мало наслідком складні багатомовні ситуації.

- **імміграція:** якщо у випадку експансії – сильніші, що накидають свою мову та закони – це ті, хто прибуває, то у випадку еміграції – ті, хто прибувають – найслабші. За певних обставин іммігранти після більш-менш довготривалого періоду двомовності повністю інтегруються до нового суспільства та втрачають свою мову. В іншому разі, іммігранти залишаються в новій країні ізольованою групою, що зберігає свою мову та звичаї, інтегруючись до нової спільноти як цілість.

- **космополітизм:** розвиток торгівлі та міжнародне спілкування викликали до необхідності існування мов-посередників, що охоплюють нині значну кількість мешканців земної кулі [Сигуан М., Макки У. Образование и двуязычие. – М. : Педагогика, 1990. – С. 33–36].

Разом з тим, співіснування мов з різним ступенем тривалості культурної традиції в межах єдиного комунікативного ареалу створює екстремальні умови для розвитку автохтонної мови, збільшуючи небезпеку її асиміляції [Нещименко Г. П. Языковая ситуация в славянских странах: Опыт описания. Анализ концепций. – М. : Наука, 2003. – С. 68–69]. Поширення двох мов у колективній комунікації зазвичай призводить до мовного конфлікту і має наслідком витіснення тієї мови, яка перебуває у слабшій позиції. На масовому рівні двомовність у країні гармонійною ніколи не буває. Вона є станом нестійкої рівноваги, що має тенденцію або до перетворення на одномовність, або до розпаду держави через міжмовний конфлікт [Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К. : Вид. дім "КМ Академія", 2004. – С. 71–74].

Єдине консолідоване суспільство може витворитися лише на ґрунті спільної духовності, спільної мови, позаяк саме мова є тим феноменом, який визначає самототожність нації. Жодна держава світу не сформувалася як безнаціональна. Мова забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах – політичному, економічному, культурному тощо, бо саме мова – головна ознака нації [Антошкіна Л. І., Красовська Г. М., Сигеда П. І., Сухомлинов О. М. Соціолінгвістика : навчальний посібник. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2007. – С. 230].

Л. Д. Парно, асп. КНУТШ, Київ

Lessia.parno@gmail.com

РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УРЯДУ

Загострення суспільно-політичних та економічних суперечностей як у світі, так і в Україні, потребують дослідження питань, пов'язаних із за-